

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Teze diplomové práce

Význam vzdělání v současné společnosti

Kateřina Šilhavá

© 2017 ČZU v Praze

Cílem této diplomové práce bylo zjistit a porovnat, jaké důvody vedou studenty k pracovním aktivitám při studiu vysoké školy a následně zjistit a porovnat, jaká očekávání mají studenti spojená s VŠ vzděláním v souvislosti se získáváním zaměstnání po absolvování vysoké školy. Konkrétně jaké důvody vedou studenty vysokých škol ke hledání práce při studiu, nakolik se věnují studiu, míru jejich pracovních výdělečných aktivit a jaká jsou následně jejich očekávání, spojená s absolvováním vysoké školy v souvislosti s jejich uplatněním na trhu práce. Záměrně byli vybráni pracující studenti navazujícího prezenčního studia ve věku 22-25 let dvou univerzit, a to studenti PEF ČZU v Praze a FEK ZČU v Plzni.

Pro splnění stanoveného cíle práce, bylo nutné nejprve vypracovat teoretickou část práce. V teoretické části, rozčleněné do dvou hlavních kapitol, byly vymezeny základní pojmy zkoumané problematiky. Součástí první kapitoly byly nehmotné kapitály, s čímž souvisí investice do vzdělání, kterými se zabývá teorie lidského kapitálu. S vyššími investicemi do lidského kapitálu se pojí vyšší zhodnocení, z čehož plynou peněžní výnosy v podobě zvýšení výdělku a nepeněžní výnosy spočívající ve vyšší společenské prestiži (Brožová, 2003). Lidský kapitál v sobě pojímá prvky jak kapitálu sociálního, tak i kulturního, a to z toho důvodu, že dosažené vzdělání jedince je podmíněno tím, jakého dosahuje kulturního kapitálu a skrze nepeněžní výnosy plynoucích ze vzdělání dochází k rozmnožení sociálního kapitálu.

Součástí studia a teoretického zázemí práce byly také koncepty Martina Trowa a Kellera s Tvrdým. Oba koncepty jsou rozdělené do tří fází, které byly mezi sebou komparovány. V tradiční společnosti bylo vzdělání dostupné pouze vybranému zlomku populace a v konceptech Trowa a Kellera a Tvrdeho se v této první fázi nachází značně shodných znaků. Keller a Tvrdý ji nazvali „Chrámem vědění“ zatímco Trow „Elitní fázi“. V další fázi lze však nalézt již více odlišností, jelikož úkolem fáze „Výtah“ Kellera a Tvrdeho je snížení sociálních rozdílů zatímco „Masová fáze“ Martina Trowa připravuje studenty pro stále více se rozšiřující škálu povolání a pro vstup do terciárního vzdělávání. I poslední fáze obou konceptů jsou mezi sebou spíše odlišné. Fáze „Pojišťovna“, v níž se dle Kellera a Tvrdeho naše společnost aktuálně nachází, si klade za cíl ochránit mládež před sociálními riziky, ale úkolem „Univerzální fáze“ je zvyšování adaptability populace na nepřetržité sociální a technologické změny (Keller & Tvrdý, 2008), (Pabian, 2008).

Pro zvolené téma je důležité sledovat také systém vzdělání se zřetelem na trh práce. Byla zkoumána klasifikace ISCED 2011 kvůli lepší srovnatelnosti dat, zejména v sekundární analýze dat. Dle Kuchaře je podmíněno nalezení pracovního místa dle představ absolventa po ukončení VŠ tím, zda pracoval při studiu (Kuchař, 2007). Dle Kouckého probíhá pracovní aktivita studentů na dvou úrovních, buď vykonávají práci, která souvisí s jejich studovaným oborem, či pracují mimo obor. Obě tyto úrovně považuje za přínosné, ať již kvůli obeznámení s praxí, novým kontaktům nebo rozšíření pracovních návyků (Koucký & kol., 2007). Podle Granovettera se použité strategie při hledání první práce liší podle sociálního původu jedince (Granovetter in Keller & Tvrđý, 2008).

Propojení mezi teoretickou a empirickou částí tvořila sekundární analýza dat o VŠ vzdělaných lidech nejen v ČR, ale i v EU. Bylo zjištěno, že počet VŠ vzdělaných lidí má vzrůstající tendenci (ČSÚ, 2016). Z údajů Eurostatu z roku 2015 bylo zpozorováno, že ČR ohledně podílu vysokoškoláků zaujímá 24. místo z 28 zemí (Eurostat, 2016). Dle ČSÚ dochází k mírnému snížení rozdílu v průměrných hrubých měsíčních příjmech mezi SŠ a VŠ vzdělanými lidmi (ČSÚ, 2016) a z posledních dostupných dat Eurostatu je vidno, že ve všech kategoriích vzdělání jsou mzdy v ČR hluboko pod unijním průměrem. Nejvyšší míra nezaměstnanosti byla v ČR shledána u VŠ vzdělaných osob.

Z výsledků posledního průzkumu Universum (Studenta, 2016) je patrné, že podíl VŠ studentů na pracovním trhu dosahuje 89 %, a to v tom smyslu, že dotazovaní studenti si během svého studia přivydělávají či alespoň dříve přivydělávali, v porovnání s ostatními národy jsou čeští studenti nejpracovitější (Studenta, 2016). I v případě Eurostudenta se Češi řadí k nejpracovitějším studentům. Eurostudent rovněž zjišťoval i odpověď na otázku, jaké důvody vedou studenty k tomu, aby pracovali během studia, důvody rozdělil do čtyř hlavních skupin: „uhrazení životních nákladů, zlepšit si svojí životní úroveň, získat praxi a využít volný čas“ (Koucký & Kovařovic, 2015). Dle výzkumu bylo zpozorováno, že čeští studenti pracují, aby uhradili svoje životní náklady (64%), zlepšili svojí životní úroveň (67%) a získali pracovní zkušenosti (68%). Bylo shledáno, že čeští studenti věnují ze všech srovnávaných zemí nejméně celkového času studijním aktivitám. Za hlavní příčinu se považuje vysoká pracovní aktivita studentů (Koucký & Kovařovic, 2015).

Při komparaci tří vybraných výzkumů, které se zabývaly uplatnitelností absolventů VŠ na trhu práce bylo zjištěno, že zaměstnavatelé nejvíce upřednostňují komunikační

schopnosti, čelit stresu a rychle se rozhodovat, schopnost se rozhodovat a reagovat na nastalé problémy. Z výzkumů vyplynulo, že zaměstnavatelé se zajímají více o reální schopnosti uchazečů než o VŠ diplom.

Údaje získané v sekundární analýze dat byly použity pro vypracování otázek polostandardizovaných rozhovorů s VŠ studenty dvou univerzit v empirické části této práce. Empirické šetření bylo rozčleněno do tří hlavních oblastí.

První oblast, kterou dokládá tabulka č. 1, se zabývala důvody pracovních aktivit vysokoškolských studentů, kde byly zkoumány důvody, které vedou studenty k práci při studiu a rovněž v jakém oboru se nachází jejich aktuální pracovní místo. Odpovědi dotazovaných byly kategorizovány do následujících skupin a to: „*Uhrazení životních nákladů*“, „*Vyšší životní úroveň*“, „*Získání praxe*“, „*Využití volného času*“, „*Zjištění, co mě baví*“ a „*Podpora při studiu*“. Vlastním empirickým šetřením bylo zjištěno, že nejčastějšími důvody pracovních aktivit studentů obou univerzit je uhrazení životních nákladů, získání praxe a zvýšení životní úrovně.

Bylo rovněž shledáno, že převážná část studentů pracuje v ekonomickém oboru a to u obou univerzit, což není nijak neočekávaný výsledek, jelikož dotazovaní studenti jsou z magisterských programů a přechod ze školy do práce je pro ně poměrně aktuální téma.

Tabulka 1: Důvody pracovních aktivit a pracovní obory dotazovaných

	1ZČU	2ZČU	3ZČU	4ZČU	5ZČU	6ZČU
Důvody k pracovním aktivitám	uhrazení životních nákladů, vyšší životní úroveň	uhrazení životních nákladů	uhrazení životních nákladů, využití volného času	vyšší životní úroveň, získání praxe	získání praxe, podpora při studiu	uhrazení životních nákladů
Pracovní pozice	pomocná účetní v firmě	účetní a asistentka	recepční v hotelu, papírování v jedné menší firmě	doučování anglického jazyka, praxe v ekonomické m oddělení	práce v obchodní firmě	práce v ekonomické m oboru
	1ČZU	2ČZU	3ČZU	4ČZU	5ČZU	6ČZU
Důvody k pracovním aktivitám	uhrazení životních nákladů,	vyšší životní úroveň, získání praxe	uhrazení životních nákladů, získání práce, vyšší životní úroveň	vyšší životní úroveň, získání praxe, zjistit, co mě baví, využití volného času	uhrazení životních nákladů, vyšší životní úroveň, získání praxe	vyšší životní úroveň, získání praxe, zjistit, co mě baví
Pracovní pozice	oblast obchodu a služeb (prodej zboží)	útvary oceňování a zajišťování rizik	administrativa, účetnictví	práce v účetním oddělení	práce v účetní firmě	účetní

Zdroj: vlastní zpracování

Druhá oblast se věnovala problematice zvládnání studijních a pracovních povinností studentů a bylo taktéž zjišťováno, kolik času věnují týdně studijním a pracovním povinnostem. Dle výzkumu studenti FEK ZČU v Plzni považují sladění pracovních a studijních povinností současně za hůře zvládnutelné oproti studentům PEF ČZU. Ti studenti, kteří uvedli, že se jim daří své pracovní a studijní aktivity bez větších problémů skloubit rovněž podotkli, že klíčem jejich úspěchu je dávat přednost studijním povinnostem před prací, domluva se zaměstnavatelem a správné rozvrhnutí pracovního a studijního plánu. V této oblasti taktéž vyplynulo, že studenti FEK ZČU v Plzni se věnují škole a studijním povinnostem o necelých šest hodin více oproti pražským studentům. Týdenní pracovní povinnosti jsou u studentů obou univerzit relativně vyrovnané, je zde rozdíl pouhé 1,4 hodiny ve prospěch studentů PEF ČZU. Celkově věnují studenti studijním povinnostem 22,9 hodin týdně a pracovním 19,7 hodin týdně.

Třetí a poslední oblast se týkala očekávání VŠ studentů od trhu práce po absolvování studia, tj. jakou práci by ukončení školy rádi vykonávali, kterou práci očekávají, že budou vykonávat v souvislosti s ukončením vysoké školy a jak hodnotí získání práce po absolvování školy vzhledem k jejich dosavadním pracovním zkušenostem. Bylo zpozorováno, že bez ohledu na univerzitu si až na 1 dotazovaného všichni přejí či předpokládají, že budou pracovat v oboru, ve kterém aktuálně i studují. Více než polovina plzeňských studentů rovněž uvedla, že by chtěla vykonávat tentýž druh práce, které se již věnuje při studiu a polovina studentů PEF ČZU rovněž uvedla, že očekává, že po absolvování školy bude vykonávat tu práci, kterou uvedli jako vysněnou. Většina studentů obou univerzit si rovněž nemyslí, že by měli po absolvování školy nějaké problémy s nalezením pracovního místa, naopak své pracovní zkušenosti vnímají jako důležitý bonus. Z šetření této práce byly objeveny také nerovnosti na trhu práce, část dotazovaných obou univerzit, vědoma si stále větší masy VŠ absolventů předpokládá, že po absolvování školy nebude mít práci dle představ a bude nucena začínat na nižší a hůře platově ohodnocené pozici.

Při porovnání výsledků šetření s Eurostudentem, který se také zabýval důvody pracovních aktivit VŠ studentů a době věnované studiu je zjevné, že v případě důvodů jsou výsledky šetření této práce podobné Eurostudentovi. V jednotlivých důvodech této práce je rozdíl maximálně 10 % oproti sledovaným hodnotám Eurostudenta, totéž lze minit i o době

věnované studiu, v šetření této práce se studenti věnují týdenním studijním povinnostem o 2,1 hodiny méně ve srovnání s Eurostudentem (Koucký & Kovařovic, 2015).

Dle názoru autorky lze soudit, že pracovní aktivity při studiu se jeví jako přínosné, studenti si díky nabytým pracovním zkušenostem více věří a očekávají, že jejich snahu ocení i jejich případní zaměstnavatelé po absolvování školy.

Tato diplomová práce měla přispět k poznání o tom, jaké důvody vedou studenty VŠ k pracovním aktivitám při studiu, nakolik se věnují studiu a práci a jaká jsou následně očekávání spojená s VŠ vzděláním v souvislosti s uplatněním na pracovním trhu, a to v rozsahu stanoveného cíle práce, který byl naplněn.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Důvody pracovních aktivit a pracovní obory dotazovaných4

Seznam použité literatury

BROŽOVÁ, Dagmar. *Společenské souvislosti trhu práce*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 140 s. ISBN 80-86429-16-4

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. 1. vyd. dotisk. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. 4. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2016. 437 s. ISBN 978-80-262-0982-9

KELLER, Jan; TVRDÝ, Lubor. *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. 184 s. ISBN 978-80-86429-78-6

KUCHAR, Pavel. *Trh práce. Sociologická analýza*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. 182 s. ISBN 978-80-246-1383-3

MAŘÍKOVÁ H., PETRUSEK M., VODÁKOVÁ A. A KOL. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996, 1417 s. ISBN 80-7184-311-3

MERTL, Jan; VYCHOVÁ, Helena. *Úloha vzdělání a zdraví v ekonomickém rozvoji*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2007. 171 s. ISBN 80-86729-32-X

SAMUELSON, Paul; NORDHAUS, William. *Ekonomie:18 vydání*. 1. vyd. Praha: NS Svoboda, 2008. 800 s. ISBN 80-205-0590-3